

Gennemgang af udvalgte salmer fra Den Danske Salmebog

Af *Kresten Drejergaard*

Den Danske Salmebog rummer 791 salmer, hvilket er rigtig mange salmer i sammenligning med de salmebøger, der findes i andre landes kirker. Der er ikke ret mange mennesker, der kender alle de danske salmer og kan synge dem.

Der er skrevet 568 melodier til salmerne, og mange af melodierne kan bruges til flere salmer, fordi deres tekster har den samme rytme.

Grunden til, at vi har mange salmer i Danmark er den, at en stor del af dem er blevet til i 1600-1800-tallet, som er de århundreder, hvor danskerne opdagede og blev sig selv bevidste som danskere, og hvor digterne derfor fik travlt med at skrive sange og salmer om, hvad danskhed og dansk kristendom går ud på.

Den første store salmedigter, **Thomas Kingo** (1634-1703) var biskop i Odense. Han har skrevet 82 af salmerne i salmebogen. Hans salmer er typisk morgensalmer og aftensalmer. Dertil er der en hel del salmer, som fortæller om påskens begivenheder. Der kan godt være noget belærende over Kingos salmer, hvilket skyldes, at de er skrevet i ortodoksiens periode, hvor man var optaget af at formulere reformationens trosindhold (ortodoksi = rettroenhed).

En anden stor salmedigter er **Hans Adolph Brorson** (1694-1764). Han var biskop i Ribe. I salmebogen er der 116 salmer med hans navn under. Af dem er der 60, som er oversættelser af især tyske salmer. Det hænger sammen med, at der på den tid var opstået en særlig kristelig fromhedsbevægelse (pietismen) i Tyskland. Den havde bredt sig til Danmark, hvor især Brorson blev præget af den.

Men den største salmedigter er **Nicolaj Frederik Severin Grundtvig** (1783-1872). Han var i de sidste 33 år af sit liv præst ved Vartov Kirke i København. Uden sammenligning er

Grundtvig den forfatter, som har præget Danmark mest. Foruden sit omfangsrige forfatterskab har han skrevet mere end 1.500 salmer og sange. Af dem findes 264 i salmebogen, og en anden stor del findes i højskolesangbogen, som bliver brugt på mange skoler og andre steder, hvor folk mødes.

Mange af Grundtvigs salmer handler om, hvad folkeliv og kristendommen går ud på, og hvad der er meningen med gudstjenesten i kirken.

Endelig er der **Bernhard Severin Ingemann** (1789-1862) som har 41 salmer med i salmebogen. I 1822 blev han lektor i dansk ved Sorø Akademi og levede derefter resten af sit liv i Sorø. Han har skrevet en hel del historiske romaner med emner inspireret fra danmarkshistoriens store skikkelser, for eksempel Erik Menved, Valdemar den Store, Valdemar sejr samt myten om Holger Danske. Hans hensigt var at styrke danskernes bevidsthed om at være et folk med en særlig historie.

Af salmebogens 791 salmer er de 503 salmer skrevet af kun fire mennesker, som dermed har været med til at sætte et stort præg på danskernes opfattelse af det, der har med tro og livsforståelse at gøre.

Der skrives stadig mange salmer i Danmark. En del af de nye salmer er med i salmebogen og bliver ofte sunget i kirkerne.

Man kan gå på opdagelse i den trykte salmebog. Og man kan finde den på internettet, hvor man også kan høre de melodier, som bliver brugt til de enkelte salmer:

<http://www.dendanskesalmebogonline.dk/>

Herre Gud, dit dyre navn og ære

Salmebogen nr. 7

Petter Dass (1647-1707) levede på samme tid, som salmedigteren Thomas Kingo. De havde også det til fælles, at de på fædrenes side stammede fra Skotland.

Petter Dass virkede som præst i Nordnorge, hvor han boede tæt på Atlanterhavet. Her

delte han fiskerbefolkningens barske levevilkår, hvilket var med til at nedbryde hans helbred.

Han skrev en del salmer. Blandt dem en række salmer, hvori han gennemgår den kristne troslære. Han havde den opfattelse, at kristendommen skulle synges ind i mennesker. Det lykkedes for så vidt også, for hans salmer er den dag i dag højt elskede i Norge.

Denne salme, som er skrevet over den første bøn i Fadervor: "Helliget vorde (blive) dit navn", er en vældig lovprisning til Gud. Oprindeligt havde salmen 16 vers, hvoraf kun de tre er kommet med i salmebogen. Af de udeladte vers fremgår det, at ikke blot mennesker, men også havets fisk og alle fuglene bør være med i denne lovprisning af Skaberen, hvis navn skal æres og agtes over hele verden (vers 1).

Hvis alle mennesker var døde, så ville alligevel hele universet og "Guds grøde" (= livskraften, som fylder universet) være med i lovprisningen af Gud (vers 2).

I vers 3 forstiller Petter Dass sig verdens undergang: Det høje hald (= fjeldsiden) og den dybe dal skal vige, og hvert fjeld og bjergtinde skal forsvinde. Men det sker alt sammen, for at der kan blive plads til det Guds rige, som skal komme.

Salmen har to melodier, som begge er folkevisagtige. Den norske melodi er den, der er mest kendt.

Op, al den ting, som Gud har gjort

Salmebogen nr. 15

Al tænkning over meningen med livet, og hvordan man kan forstå det, begynder med, at man undrer sig over livet og over alt, hvad der er til.

Det har Brorson skrevet en salme om. Det er ligesom Ingemanns morgensalme også en salme, som rigtig mange mennesker kender og holder af, fordi den på en eller anden måde beskriver en erfaring, som ethvert tænkende menneske må gøre. Det er den erfaring, der siger, at et menneske set i den store sammenhæng kun er et lille bitte fnug i uni-

verset. Og så er man alligevel en skabning, som Gud vil kendes ved! Det fortæller samtidig noget om Guds storhed (vers 1).

Hvis man ser på planterne og græsset i naturen, så bliver man nødt til at undres over, hvor komplicerede selv de mindste ting er: Man kan ikke sætte et blad på en nælde! Og hvordan skal man kunne tale om, hvordan græsset er konstrueret? (vers 2 og 3).

Hvad skal man sige, når man betragter fuglelivet i skoven eller går blandt blomsterne på engen og hører på fuglesangen? (4 og 5).

Man må næsten forestille sig, at Brorson, som boede i det sydvestlige Jylland er gået en lang tur ud i engene ud til digerne ved Vadehavet. Han har set på blomsterne, og han har lyttet til fuglene, og nu er han så nået helt ud til havet, hvor han forestiller sig alt det liv, der rører sig derude. Alle de mange munde, der er! Og nu hvor mørket er ved at falde på, begynder han at kunne se stjernehimlen, som han betragter hele vejen hjem. Hvor er den dog mærkelig! Det er slet ikke til at forestille sig det vældige univers, som rummer så mange stjerner, der hver for sig er meget større end vores sol! Og hvad er der mon udenfor? (vers 6 og 7).

Brorsons tanker retter sig mod Himlen, som er Guds bolig, hvor han forestiller sig, at også alle englene er. Hvad skal han sige? Ordene slår slet ikke til mere! "O, Gud, hvor er din visdom stor! – din godhed, din kraft og dit rige" (vers 8 og 9).

"Det mindste, han har skabt, er stort, og kan hans magt bevise".

Til sidst forestiller han sig, at alle jordens folk og mennesker må bryde ud i en lovsang til denne vældige Gud, som har skabt alt det, som får Brorson til at undre sig. Han forestiller sig, at de alle sammen synger "Halleluja!" (= Pris Gud! Lovet være Gud!), og oppe fra Himlen svarer alle englene med at synge "Amen" (= Ja, det er sandt og vist!).

Vær velkommen, Herrens år

Salmebogen nr. 74 og 712

N.F.S. Grundtvig havde en søn, Svend Grundtvig, som forskede i middelalderviser. I slutningen af 1849 viste han sin far en adventsvise på ti vers, som han havde fundet. Grundtvig bearbejdede den straks og brugte de fire vers, der kom ud af det, i en adventsgudstjeneste i december 1849. På det tidspunkt var man ved at lave en fredsaftale med Tyskland, som Danmark havde været i krig med i tre år, og nogle måneder forinden havde Danmark den 5. juni fået sin første demokratiske grundlov. Begge dele præger salmen – eller salmerne. For i slutningen af december skrev Grundtvig på det samme versemål yderligere fire vers, som er beregnet til at synge nytårsdag, når kalenderåret begynder.

I kirken begynder det nye år 1. søndag i advent. Kirkeåret er bygget op omkring de tre store højtider, jul, påske og pinse, som i den kirkelige nytårssalme har fået hvert sit vers. Det begynder med "julenat, da vor Herre blev født, da tændte sig lyset i mørkets skød". Derfra kommer vi til "påskemorgen, da Herren opstod, da livstræet fæstede i graven rod". Og endelig til "pinsedag, da Guds ånd kom hened, da nedsteg Guds kraft til vor skrøbelighed".

Det går fra mørke til lys, fra nat over morgen til dag. Den tredje linje i hvert vers markerer, hvad begivenheden går ud på, og den fjerde linje fortæller, hvad begivenheden betyder.

I det fjerde og sidste vers sammenfattes hele kirkeåret, som kaldes "Herrens år", som bringer glæde hver "Herrens dag", som er søndagen, når der holdes gudstjeneste.

Den verdslige nytårssalme, som er beregnet til nytårsdag, er bygget op på tilsvarende måde med 1., 2. og 5. linje, som er ens i alle versene. Linjerne 3 og 4 fortæller, hvad verset går ud på.

Læg mærke til, at Gud også beskrives i de fire vers. I første vers er han Sandheds Gud (= Skaberen). I andet vers er han Nådens Gud (= Jesus). Og i tredje vers er hans Fredens Gud (= Helligånden). I det fjerde og sidste vers sammenfattes de tre navne i fader-begrebet. Han er Gud Fader.

Det, som kommer ud af at tænke Gud med i den verdslige sammenhæng, er nogle nytårsønsker. I første vers er det "livsoplysning". I andet vers "solskin og velstand". I tredje vers "fred i landet", så det kan blomstre. Og i det fjerde vers sammenfattes det hele i "glæde og gavn" for os alle sammen.

Blomstre som en rosegård

Salmebogen nr. 78.

Profeten Esajas' Bog i Det gamle Testamente er blevet til i 500-tallet før Kristus. Bogen er blevet til under indtryk af den ydmygelse, som var overgået det israelitiske folk, da de ledende israelitter som fanger blev ført til Babylon i Mesopotamien. Jerusalem med templet var blevet ødelagt, og den del af befolkningen, som ikke var blevet ført bort, kom til at leve under fremmed herredømme.

Denne ydmygelse kom alt i alt til at vare ca. 70 år. Men i al den tid levede håbet om folkets befrielse, hvilket man kan læse sig til i Esajas' Bog og en del af de gammeltestamentlige salmer.

I Esajas bog kap. 35 vers 1-6 kan man læse følgende formulering af håbet:

*Ørkenen og det tørre land skal glæde sig,
ødemarken skal juble og blomstre,
v2 den skal blomstre som rosen,
juble med stor fryd.
Den får Libanons herlighed,
Karmels og Sarons pragt.
De skal se Herrens herlighed,
vor Guds pragt.
v3 Styrk de synkende hænder,
gør de kraftsløse knæ stærke,
v4 sig til de urolige hjerter:
Vær stærke, frygt ikke!
Nu kommer jeres Gud med hævn,*

*Guds gengæld,
han kommer og frelser jer.
v5 Da skal blindes øjne åbnes
og døves ører lukkes op;
v6 da springer den halte som hjorten,
den stummes tunge bryder ud i jubel.
For vand vælder frem i ørkenen,
bække i ødemarken.*

I Grundtvigs adventssalme "Blomstre som en rosengård" fylder denne profeti de første fire vers af salmen. Det kan man se, fordi de første fire vers er anbragt i citationstegn. Profetien handler om, hvordan landet igen skal komme til at blomstre (v. 1), og hvordan alt det faldne og svækkede igen skal komme til kræfter (v. 2). Alt dette skal ske, når Gud sender sin messias (= den salvede konge), som her kaldes Immanuel, hvilket betyder "Gud med os" (v. 3). Når det sker, vil den blinde komme til at se, og den døde skal høre. Den lamme kommer til at gå, og den, der stammer, skal komme til at tale rent (v. 4).

I vers 5 knyttes forbindelsen til Jesus, som levede 4-500 senere, "tiden randt, og dagen kom". Det, som Esajas spåede, gik i opfyldelse med Jesus, som er den "Guds og Davids søn", som end (= endnu) åbent og i det skjulte skaber Paradis af ørkenen.

Derfra knyttes forbindelsen i vers 6 videre til os, som lever nu. For takket være "den høje drot" (= Gud) og hans Ånd (= Helligånden) kan vi opleve det samme, når vi holder gudstjeneste. Til sammen gør Gud og Helligånden alting godt "i vort Himmerige", som er kirken, når der er gudstjeneste i den.

På den baggrund kan der i vers 7 højlydt bebudes et "gyldent år" (= et år med velstand og lykke), og der kan synges glade nytårssange med de ord, som vi læser i Esajas Bog: "Blomstre som en rosengård skal de øde vange". Læg mærke til, at de sidste fire linjer igen står i anførselstegn.

*

Man kan synes, at det er nogle dristige forventninger, der kommer til udtryk i vers 4 med blinde, der skal få deres syn igen, og døde, der skal høre igen. Men i en overført betydning er det faktisk hvad der sker.

I de mange år, jeg har været præst, har jeg ofte oplevet, at mennesker, som er begyndt at gå i kirke, har fået et nyt syn på tilværelsen. Mennesker, som ikke har villet høre på, hvad der bliver sagt i kirken, har pludselig fået ørene åbne for, at der her siges noget sandt om livet. Folk, der med tunge skridt er gået *til* kirke, har somme tider haft en lettere gang på jorden, når de er gået *fra* kirke. Og mennesker, som ikke har kunnet finde ord for deres sorger og glæder, har i gudstjenesten fundet nogle ord, som de kan bruge. De har bogstaveligt talt fået sat ord på deres følelser.

Når det sker, er kirken blevet til en Himmerige, hvor Gud og Helligånden sammen gør alting godt.

"Blomstre som en rosengård skal de øde vange"

Velkommen igen, Guds engle små

Salmebogen nr. 99

Denne salme skrev Grundtvig juleaften 1824. Det er egentlig en adventssalme, selv om de fleste betragter den som en julesalme. Men da Grundtvig skrev den, var det stadig adventstid, fordi julehøjtiden først begyndte julemorgen den 25. december. På Grundtvigs tid holdt man ikke gudstjeneste juleaften.

At det egentlig er en adventssalme understreges af, at Grundtvig i sidste linje af sidste vers oprindeligt skrev: "Lad adventssorgen slukkes". Senere ændrede han det til "julesorgen". Under alle omstændigheder har Grundtvig vel tænkt på, at der i adventstiden er en længsel, som ikke er blevet opfyldt. Der

er en sorg, som ikke er blevet trøstet. Det sker først, når julen er kommet, og glæden er blevet virkelig.

Egentlig kan man bedst forstå salmen, hvis man prøver at forestille sig den situation, hvor salmen er blevet skrevet.

Det er dagen før jul, og Grundtvig er i gang med at skrive sin juleprædiken til næste dag. Men så er han gået i stå i arbejdet og står og kikker ud af vinduet. Det er frostvejr, og det sner. I gadelyset kommer de store dunede snefnug til at ligne engle, som daler ned fra himlen (v. 1). I vers 2 byder han englene velkommen. De er vel på vej til kirke, men de kunne dog godt kikke inden for på vejen. Det gælder også, selv om det egentlig er en fattig hytte, de kommer til at besøge. Men det har de jo prøvet før, for eksempel da de i Nazaret besøgte Maria for at fortælle, at hun skulle føde Kristus (v. 3).

I vers 4 er Grundtvig lige en tur inde i børneværelset, hvor hans to drenge Johan og Svend ligger og sover. Syng for dem! Siger han til englene. Syng for dem, ligesom I julenat sang for hyrderne på marken uden for Betlehem.

Når I, engle, synger for dem, så drømmer de om Betlehem og det, som skete dér. Og det er sandt, det de drømmer, når de drømmer, at de leger jul sammen med englene (v. 5).

I de næste tre vers spiller ordet "da" en stor rolle. Det er ligesom et ene "da" viser fremad og opad til det næste "da":

"Da vågne de mildt...., da høre vi julesang...., da klinger det sødt..... Da vandre Guds engle...., da byder vor Herre selv...., da åbner dig himlens borgeled, da kommer ret Guds rige.... Da skal, som en barnemoders ve vor smerte sødt bortvugges."

I Det gamle Testamente er der i 1. Mosebog kap. 28 vers 10-22 en fortælling om patriarken Jakob, som på et bestemt sted drømte, at han så en stige, som rakte fra jorden til himlen, og Guds engle gik op og ned af stigen. Derfor sagde Jakob: "Her er Guds hus og

himlens port". Og han kaldte stedet for Betel (= Guds hus).

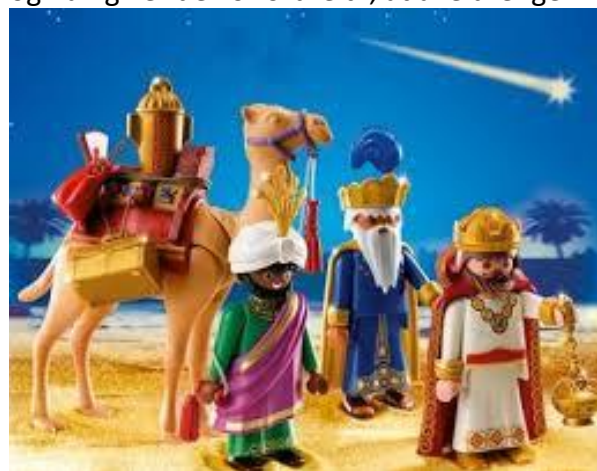
Det er den fortælling, Grundtvig tænker på med de syv "da'er". Ligesom trinene på en stige viser hvert "da" opad til det næste "da", indtil det ender dér, hvor vor smerte sødt skal bortvugges, hvilket sker, når der er gudstjeneste i Guds hus.

Berggrens melodi fra 1832 er den folk kender, og det er den, der bruges til gudstjenester. Weyses melodi fra 1838 er også kendt, men den bruges mest af sangkor til koncerter.

Dejlig er den himmel blå

Salmebogen nr. 136

Denne salme er skrevet i 1810 og er muligvis den første salme, Grundtvig har skrevet. Han kalder den selv for "En barnesang", og det er den også, hvis man læser alle de 19 vers, som den oprindelige tekst bestod af. Det er en sang, som er skrevet til Hellig tre kongers dag, den 6. januar, hvor vi i kirken hører om de tre vise mænd fra Østerland, som rejste ud for at finde jødernes nyfødte konge, fordi de havde set hans stjerne på himlen. Det er fortællingen fra Matthæusevangeliet kap. 2,1-23. De tre vise mænd tager til Jerusalem til kong Herodes, fordi han må vide, hvor den nyfødte konge er kommet til verden. Herodes tænker, at hans magt er truet, da han hører om det barn, som han ikke kender noget til, og han giver derfor ordre til, at alle drenge

"Vise mænd fra Østerland"

under to år i Betlehem og omegn skulle slå ihjel. Men Josef og Maria rejser først til Ægypten, inden de vender tilbage til Nazaret, og derfor bliver deres nyfødte dreng skånet for at blive et offer i dette frygtelige drab, som kong Herodes sætter i værk.

I Grundtvigs sang spiller Herodes og hans ondskab ikke nogen rolle. Grundtvig er meget mere optaget af fortællingen om den helt særlige stjerne, som vismændene har set. For Grundtvig er denne stjerne nemlig et billede på den "ledestjerne", som vi alle sammen har, nemlig Guds klare tale til os i det budskab, som han lod komme til verden med Jesus:

*"... vi har og en ledestjerne,
og når vi den følger gerne,
kommer vi til Jesus Krist.*

*Denne stjerne lys og mild,
som kan aldrig lede vild,
er hans guddoms-ord det klare,
som han os lod åbenbare
til at lyse for vor fod.*

Den stjerne, som skal lede os på vor vej, når vi går igennem livet, er altså Guds ord, som vi hører i kirken. Det ord kan aldrig føre os på vildspor. Hvis vi lever i overensstemmelse med det, som vi hører i evangeliet, kan vi aldrig fare vild i tilværelsen.

Det havde Grundtvig brug for at minde sig selv om, da han skrev sangen. Han var på det tidspunkt kommet dybt i tvivl om sit liv og vidste slet ikke, hvilken vej, han skulle gå. I dag ville vi vel sige, at han var blevet ramt af en depression. Så sangen er nok mest skrevet til trøst for ham selv.

En sang er nogle vers, der fortæller en historie. En salme er nogle vers, der fortæller noget om Gud. Grundtvig arbejdede i mange år videre med den sang, som han forkortede fra 19 vers til 7 vers, hvorved den ændrede sig fra at være en sang til at være en salme. I vore dage fejrer vi ikke mere Hellig tre kongers dag, men gør i stedet meget mere ud af julen. Og derfor bliver "Dejlig er den himmel blå" brugt som en julesalme. Rigtig mange

mennesker kender den og holder meget af den, hvilket skyldes salmens enkle og letforståelige billedsprog.

Hil dig, Frelser og forsoner!

Salmebogen nr. 192

Denne salme stammer fra middelalderen, idet den menes at være skrevet i år 1250. Det er en salme, der handler om Jesu lidelseshistorie, helt præcis den del af historien, som udspiller sig på Golgata, som var henrettelsesstedet uden for Jerusalems bymur.

Det fortælles, at foruden Jesus blev også to røvere korsfæstet på hver sin side af Jesus. Den ene af dem hånede Jesus og sagde til ham: "Hvis du virkelig er Guds søn, så frels dig selv og os." Men den anden røver sagde, at de dog havde fået deres dom med rette,

Golgata med de tre korsfæstede

mens Jesus var uskyldigt dømt. Derefter sagde han til Jesus: "Husk på mig, når du kommer i dit rige!" Jesus svarede ham: "Sandelig siger jeg dig: I dag skal du være med mig i Paradis!"

Man har sagt, at salmen "Hil dig, Frelser og Forsoner" er en salme, som kunne være lagt i munden på den korsfæstede røver, som en hyldest til Jesus, da røveren havde hørt, at han også skulle være med i Paradis. Det er selvfølgelig et tankeeksperiment, men der er det rigtige i det, at salmen bliver meget lettere at forstå, hvis man forestiller sig, at den er en hyldest fra den angrende røver.

Nøgleordene i salmen er de to første linjer af vers 3:

*Kærligheden, hjertegløden,
stærkere var her end døden.*

Det, der gløder i hjertet, er det, man brænder for, det vil sige det, som hele ens liv går ud på. Når vi tænker på det liv, som Jesus levede, gik de ud på at opsøge de mennesker, som vi andre ikke vil. Det er de udskudte, de spedalske, de syge, de besatte og dem, der har forspildt deres liv, toldere og syndere. Det var en underlig planløs vandrig Jesus gik fra Galilæa til Jerusalem. Hele tiden blev han distraheret og forsinket af mennesker, som bad ham om hjælp, og man hører aldrig, at han vendte ryggen til nogen. Måske var målet for hans vandring, at han skulle nå ud på Golgata til en korsfæstet røver, som bad om ikke at blive overset og glemt. Det er ikke sådan, at Jesus forsvarede røverens ugering, men han forsvarede røveren som menneske. Eller man kunne sige, at sådan som Jesus så på mennesker, så var de alle sammen gennemskuede, men der var ingen af de, der var oversete. Ingen skulle betragtes som overflødig og unødvendig.

Det skyldes, at hos Jesus var det sådan, at "kærligheden, hjertegløden var stærkere end døden". Påskebudskabet om Jesu opstandelse går ud på, at hans kærlighed overlevede hans død. Man kunne nok slå ham ihjel, men man kunne ikke gøre hans ord tavst. Det kærlighedsbudskab, som han bragte til verden, lever stadig. Det gælder også os, når vi hører det i vores kirke, og tror det, vi hører.

Derfor kan vi andre også synge med på salmen "Hil dig, Frelser og Forsoner". For vi er også nogle mennesker, som er blevet gennemskuet af hans budskab, men vi er ikke oversete. Vi skal også være med i hans Paradis.

I vers 1 siges det, at vi derfor skal give ham en rosenkrans i stedet for en tornekone.

I vers 2 spørges der om, hvad der kan være grunden til, at han har forladt sit sæde hos Gud for at opsøge os hernede på jorden. Svaret kommer i vers 3, hvor vi får at vide, at det skyldes, at hos Jesus var "kærligheden stær-

kere end døden", og derfor opgav han sit eget for i stedet at tage sig af os.

Hans kærlighed afslører i vers 4, vort eget hjertes hårdhed. For sådan en kærlighed finder vi ikke hos os selv. Af vort eget hjertes hårdhed udspringer der intet, som kan gengælde hans kærlighed.

Men i vers 5 siges det, at vi kan tro, at der af hans "vunder", dvs. sår, lidelse, og død i kærlighed til os, udspringer som et kildevæld det mirakel, som kan få vort hjerte til at smelte.

I vers 6 sammenlignes Jesu kærlighed med en flod, der kommer fra kildevældet. Derfor beder vi om, at denne fod må blive ledt ind i vore årer, så den kan smelte vore kolde og hårde hjerter.

Derefter følger det meget smukke vers 7, som er en bøn om, at vi må kunne elske livet, fordi han har givet sit eget liv til os:

*Du, som har dig selv mig givet,
lad i dig mig elske livet,*

sådan at Jesu kærlighed kommer til at skabe sammenhæng i det liv, som vi selv lever her på jorden.

Jesu død får os i vers 7 og 8 til at tænke på, at vi selv skal dø, hvilket er en skræmmende tanke. Men eftersom Jesu kærlighed var stærkere end døden, så tror vi, at hans kærlighed også omfatter os, når vi dør. Det, der i det sidste vers kaldes "korsets gåde", er den gådefulde tro, som tror, at Jesus satte sit liv til, for at vi kan leve. Godt nok skal vi stadig dø, men alligevel tør vi i troen på hans kærlighed stole på, at det står ved magt, at vi skal være med ham i Paradis.

Der er to melodier til salmen: En meget flot melodi af Thomas Laub fra 1890, men det er Hofmanns melodi fra 1878, der er mest kendt og brugt.

Stat op min sjæl i morgengry

Salmebogen nr. 224

Salmen er i 1858 skrevet af en nordmand, der hedder Wilhelm Andreas Wexels (1797-1866). Han var i hele sit voksne liv præst ved Vor Frelses Kirke i Oslo. Han havde fået sin

teologiske uddannelse i Danmark, hvor han var blevet påvirket af Grundtvig. Det præger også hans påskesalme, som har et lyst og næsten triumferende præg. Det har åbenbart været for meget for de lidt mere dyste nordmænd, som ikke ville vide af hans salme. Først i 1984 kom salmen med i den norske kirkes salmebog. I Danmark har den været i brug i kirkerne siden 1873.

Som påskesalme handler den om livet, der overvinder døden og dødsriget i kraft af Jesu opstandelse. Påskebudskabet er et budskab om, at der er nyt fra portene til dødsriget, som står åbne. Helvedes magt er blevet afvæbnet. Påskebudskabet er et glædesbudskab.

Derfor skal der ikke være gråd og klage mere, der skal ikke lyde hjertesuk i det skjulte, for påske betyder en ny dag, et nyt liv til både de levende og de døde. Derfor kan vi i menigheden synge frydesange til Kristus, som har overvundet døden.

Den glæde skal også omfatte alt det døde, som vort eget hjerte bærer på, det vil sige tabet af de mennesker, vi holdt af, og sorgen over alt det, som ikke er lykkedes for os. Vore tab og vore sorger kan vi trygt lægge frem for Kristus, som selv har overvundet døden.

I kraft af Jesu opstandelse har vi også fået Guds himmerige som gave. Ganske vist skal vi selv dø, men vi tror på, at ligesom Kristus har overvundet døden, sådan skal også vor egen død besejres, og derfor kan vi synge:

*O, salig påskemorgenstund
Med guld i mund*

Lidt ordforklaring:

V. 1: *stat op* = stå op / *fly* = flygte / *guld i mund* = glædesbudskab (jf. Grundtvigs morgensalme nr. 752 "Morgenstund har guld i mund").

V. 3: *i løn* = i det skjulte / *under vove* = under havets bølger.

V. 4: *gak* = gå.

Opstandelsesbillede fra Frelserkiren i Istanbul

Påskeblomst! hvad vil du her

Salmebogen nr. 236

I årene omkring 1817 var Grundtvig blevet optaget af et bestemt problem, som går ud på, hvordan man kommer i kontakt med fortiden på den måde, at det også får betydning for mennesker, som lever i nutiden. Der er mange mennesker, som hurtigt ville gøre sig færdig med det problem ved at sige: "Hvad rager det mig?"

Men det var bestemt ikke Grundtvigs holdning til det. Han var overbevist om, at det, der er sket og sagt i fortiden, også har betydning for os, som lever i nutiden, for ellers kan vi ikke orientere os i tilværelsen. Det er ligesom med at navigere på havet: Hvis man ikke ved, hvor man kommer fra, kan man heller ikke finde ud af, hvor man er på vej hen.

Men hvordan kan fortiden blive nærværende? Grundtvig havde allerede brugt mange år på at studere de nordiske myter, danmarkshistorien og verdenshistorien, og han havde gjort den erfaring, at jo mere man satte sig ind i det, jo mere fjern og fremmed blev det, som historien går ud på.

Når det drejer sig om kristendom, bliver problemet alvorligt. For man kan spørge: Hvordan kan begivenheder, som er sket i historien, og ord, som er sagt i fortiden, blive til sandheder, som man nu om dage kan tro på?

Der skulle gå flere år, inden Grundtvig selv fandt et holdbart svar på det spørgsmål.

Men i det påskedigt, som Grundtvig skrev i 1817, kan man se, hvordan han arbejdede med spørgsmålet.

Digtet indgår i et syngespil "Påske-Liljen", som egentlig er beregnet til at blive opført på et teater. Oprindeligt har digtet 21 vers, hvoraf de første 13 udgør en slags fortale, en prolog, til selve spillet.

Disse første 13 vers er egentlig henvendt til påskeliljen som en forårsblomst. Men samtidig er versene også en slags selvbiografi, ligesom H.C. Andersens eventyr "Den grimme ælling" er det. Ordet "påskelilje" var på Grundtvigs tid et skældsord, fordi blomsten ikke blev regnet for noget. Den rangerede på linje med mælkebøtter, som de fleste betragter som ukrudt. I salmebogens udgave af salmen er det selvbiografiske taget ud. Men i det oprindelige digt sammenligner Grundtvig sig selv med en påskeblomst, en "bondeblomst fra landsbyhave", som slet ikke bliver regnet for noget af de fine mennesker i København. Påskeliljen har ikke rosens duft og liljens sølvblade.

Men påskeblomsten er et tegn på forår, og for Grundtvig bliver den derfor også et tegn på påske, altså dette at livet opstår af døde. Derfor allierer Grundtvig sig i det oprindelige digt med fru Saga, som er historiens gudinde og dronning over de døde. Fru Saga har vinger og bringer ham derfor tilbage over historiens hav til Jerusalem på den påskemorgen, hvor Jesus opstod fra de døde.

På det tidspunkt bliver syngespillet til et lille drama med nogle replikker, som er lagt i munden på forskellige mennesker, som opholdt sig ved den grav, hvor Jesus var begravet. Der er nogle romerske soldater, som holder vagt, og der er nogle jøder, som med hinanden diskuterer, hvad der mon kan ske. I overværelse af dette "publikum" finder opstandelsen sted, da ærkeenglen Gabriel kommer og vælter den sten væk, som var sat for graven. Jesu opstandelse sker billedligt ved, at lyset strømmer ud af graven.

*

Kirkegården ved Ellinge Kirke på Fyn

Derefter genoptages digtet, stadig med et selvbiografisk præg, som gør Grundtvig til et vidne på Jesu opstandelse fra de døde. Syngespillet slutter med denne strofe:

*Vinter-storm og hagl og regn
suser, bruser over jorden,
men jeg stander som et tegn
på en blomster-tid i Norden.
Nægte man mig med foragt
rosenduft og sommerpragt!
Ligegodt, når den jeg fryder,
som har kær, hvad jeg betyder.*

Vi skal tænke på påskeblomsten som et forårstegn og et tegn på livet af døde, som blev givet med Jesu opstandelse påskemorgen. Men vi skal også tænke på Grundtvig, som selv var et forårstegn i det danske folk, et tegn på, at et nyt åndeligt liv var ved at blive til i det folk, som var sovet hen og var blevet ligeglad med stort set alting.

Som man kan se i vers 3, rummer salmen mange spørgsmål, som egentlig ikke får noget svar. Først nogle år senere fandt Grundtvig frem til et svar. Det skete, da han fandt ud af, hvad kirken egentlig er for en indretning. Kirken er hverken et forsamlingshus eller et museum, men kirken er til enhver tid det sted, hvor gudstjenestens særlige form gør det fortidige levende, så det, der blev sagt for mange hundrede år siden, også er noget, som er sagt til os. Når vi går i kirke, træder vi ind i et rum, hvor vi i kraft af selve gudstjenesten træder i forbindelse med den allerældste kristendom. Det sker ikke mindst i forbin-

delse med dåben og med nadvermåltidet, som er ritualer, der næsten uændret har holdt sig lige siden Jesu tid og derfor siger det samme til os, som de sagde til Jesu disciple.

Denne opfattelse af kirken kommer til udtryk i mange af Grundtvigs salmer, blandt andre salmebogens nr. 325 "Jeg ved et lille Himmerig", som han skrev i 1837.

Lidt ordforklaring:

V. 1: *skær* = renhed / *velkommen gave* = for hvem er du en velkommen gave?

V. 2: *blomsterstade* = blomsterbed.

V. 3: *tant* = pjat, bedrageri / *gule lagen* = et ligklæde.

V. 4: *vrå* = ringe bolig / *vokset* = et billede på den døde menneskekrop.

V. 5: *dråbe stærk* = en hentydning til nadveren / *vederkvæger* = forfrisker / *hanegal og morgensang* = symboler på nyt liv.

V. 6: *pant* = løfte / *segl og sværd og skjold* = hentydning til vagten, der var sat ved Jesu grav / *kæk og bold* = modig og uforfærdet / *avner* = blade om kornet, som blæses væk under tærskningen / *bod for vande* = trøst og oprejsning for smerte.

I al sin glans nu stråler solen

Salmebogen nr. 290

Pinsesalmen regnes af mange for at være den flotteste af alle de mange salmer, Grundtvig har skrevet. Det fortælles, at en svensk præst, som lærte salmen at kende under en gudstjeneste i Trinitatis Kirke (den med Rundetårn) blev så bevæget, at han måtte gå ud af kirken for at græde.

I salmen første vers møder man en tankegang, der minder om de første to vers i "Den signede dag" (DDS 402). Det begynder med en naturiagttagelse, som derefter fører over til det, som salmen egentlig vil sige noget om, nemlig det kommende Guds rige, som allerede bliver virkeligt i pinsen. Ligesom lyset i naturen i "Den signede dag" fører os videre til "den signede stund, den midnatstid, vor Herre han lod sig føde", hvor det lys oprinder, som jorden i overført betydning skal "lysne

udi og gløde", således føres vi i pinsesalmen fra solglansen i naturen til "livslyset over nådestolen".

"Nådestolen" er låget på Pagtens Ark, som stod i det allerhelligste i jødernes tempel i Jerusalem. Én gang hvert år gik ypperstepræsten derind og stænkede offerdyrets blod på nådestolen til soning for folkets synder. I Grundtvigs salme bliver solen til et billede på Kristus, som er det livslys, der fornyer livet, så der kommer "pinseliljetid" og "sommer skær og blid". Det er også et løfte om "en gylden høst", som ikke blot er eftersommerens kornhøst på marken, men nok så meget høsten i Guds rige.

I det næste vers fortsætter naturiagttagelsen, som fører tanken hen på kirken, som lever sit liv i sommernatten, inden Guds riges klare dag oprinder. "Fredsskovens nattergale" må være menighedens forsangere (salmedigtere), som får os til at drømme om Paradis for derefter at vågne med en lovsang på læben. Man kan lige mindes julesalmen "Velkommen igen Guds engle små" (DDS 99) vers 4 og 5, hvor englene synger "som lærker slå" (lærkerne synger ved at slå triller), og hvor børnene derfor "drømmer sødt om Betlehem". Men pinsesalmen overgår julesalmen så vist som nattergalesangen overgår lærkesangen, og drømmen om Paradis overgår drømmen om Betlehem.

Det tredje vers af salmen er Paradis allerede "opladt på ny". Denne genåbning af Paradis er et tema, som vi kan genkende fra flere julesalmer og påskesalmer, hvor det kommer til udtryk som et håb om noget, der skal ske. I pinsesalmen er håbet virkeliggjort af Ånden, der ligesom en forårvind, der "vifter hjemligt gennem løvet" i fredsskoven, det vil sige menigheden.

Det fjerde vers er grammatisk temmelig snørklet. I al fald skal man lægge mærke til tegnsætningen. Desuden skal man vide, at når Grundtvig bruger ordet "kærlighed", så mener han ofte Kristus, og når han bruger ordet "sandhed", så mener han Gud. Tankegangen er så den, at pinsen bliver skabt af

"den Ånd, som taler". Men Ånden taler ikke af sig selv, men den taler af kærlighed (Kristus) med sandheds røst (Guds ord).

Vers 5 og 6 er en opfordring til en lovprisning af Kristus, som har forsonet (skabt forståelse) mellem mennesker og Gud. Alle menneskesprog (tungemål) skal forsamles i denne lovprisning, som er den eneste offergave, mennesket kan tilbyde Gud. Denne lovprisning skal lyde i Jesu navn, således at alle de mange forskellige modersmål smelter sammen i lovprisningen som et evigt lydende halleluja.

Læg mærke til ordet "da", som forekommer to gange i vers 6 og én gang i vers 7: Når pinsesunderet sker, **da** gløder tungen, **da** udbryder det evige halleluja, **da** blomstrer rosen i Guds rige. Vi går fra "pinselilje-tid" (vers 1), som er forårstid, til "rosen-tid", som er sommertid. Vi går fra det foreløbige i kirken til det endelige og fuldkomne i Guds rige. I det lys skal vi selv skinne som små sole, der går op og ned.

Pinsesalmen er fuld af ordbilleder og derfor ikke helt let at forstå. Men det kan betale sig at arbejde med den. Når man gør det, dukker der stadig nye pointer op, som i sig selv belyser, hvad den kristne tro går ud på.

Pinselilje

Lidt ordforklaring:

V. 1: *nådestolen* = låget på Pagtens Ark. I Bibelen kaldes det også for "sonedækket", fordi ypperstepræsten på den store forsoningsdag stænker offerdyrets blod på låget til soning

for folkets synder. / *mer end englerøst* = en lille hentydning til julesalmen "Velkommen igen Guds engle små" (DDS 9), hvor englenerne trods den klingende frost spår om et godt år med frugtbarhed.

V. 2: *svale* = kølighed. / *fredsskoven* = en skov, hvor træerne ikke må fældes.

V. 3: *det ånder himmelsk over støvet* = genoplivelse af alt det dødelige. / *livets flod* = et paradisebillede, muligvis også en hentydning til dåben.

V. 4: *volder* = gør, skaber. / *hvid og rød* = renhedens og kærlighedens farver.

V. 5: *menneskets forsoner* = Jesus Kristus, som med sin død sonede mennesket synd over for Gud. / *Herrens bord* = nadvermåltidet i den kristne gudstjeneste. / *fulde* = fuldtallige.

V. 6: *tungen gløder* = hentydning til pinsedagen i Jerusalem (Apostlenes Gerninger 2,3-4), hvor apostlene ligesom fik ildtunger og kunne tale på andre sprog. / *halleluja* (hebraisk ord) = lovpris Gud!

V. 7: *rosen* = kærlighedens blomst og et billede på sommeren. / *som sole vi går op og ned* = en hentydning til morgensalmen "Morgensund har guld i mund" (DSS 752 vers 5).

Kirken den er et gammelt hus

Salmebogen nr. 323

Fra den 2. til 5. september 1807 udsatte den engelske flåde København for et regulært terrorbombardement. Anledningen var den, at englænderne havde krævet at få den danske flåde udleveret for at knække Danmark som sømagt. Da kravet blev afslået, iværksatte englænderne et voldsomt bombardement af København. Det anrettede store skader blandt andet på Københavns domkirke, hvis tårn blev sat i brand af en brandbombe. Klokkespillet – som man kaldte for Kirkens sangværk – blev fuldkommen ødelagt. Det var byens stolthed. N.F.S. Grundtvig, som på det tidspunkt boede i København, var forfærdet over ødelæggelserne. Det var en fuldkommen ydmygelse af Danmark som nation, da

man måtte overgive sig og lade englænderne sejle af med den danske flådes skibe.

Domkirken og sangværket var ødelagt. For Grundtvig blev denne ødelæggelse til et billede på den danske kirkes elendighed. Også på Grundtvigs tid var man overbevist om, at kristendommens og kirkens dage i Danmark snart var talte.

Grundtvig besluttede sig derfor til at genskabe den danske kirke i åndelig forstand. Midlet til denne genskabelse skulle være en fornyet salmesang i kirkerne. Han kastede sig derfor ud i en omfattende forfattervirksomhed og skrev en mængde salmer til brug for sangen i de danske kirker og i de danske skoler. Det blev til ca. 1.500 salmer og sange, som efterhånden blev udgivet i et bogværk, som han kaldte "Sangværk til den danske kirke" til erstatning for domkirkens ødelagte klokkespil (sangværk). Det første bind af

Maleri af Københavns bombardement.

sangværket blev udgivet i 1837. En af de salmer, som Grundtvig skrev til det formål, var "Kirken den er et gammelt hus".

Når man lægger mærke til ordene i salmen, kan man fornemme, at erindringen om bombardementet stadig 30 år efter er levende. For eksempel i vers 1:

*Kirken den er et gammelt hus,
står om end tårnene falde.
Tårne fuldmange sank i grus,
klokker end kime og kalde.*

Grundtvig bruger ofte rimordene "hus" og "grus" som et billede på kirkens fattigdom og elendighed. Men kirken er der stadig, siger han. "Klokker end kime og kalde" både på gamle og unge. I andet vers tænker han tilbage på israelitternes første helligdom, som var et tempel, der rummede "Pagtens Ark", det vil sige en kiste, hvori man opbevarede de to skrifttavler med de ti bud. Der var ikke meget storhed over det. Derfor byggede Gud sit eget hus. Det blev bygget af "støv og muld", hvilket for Grundtvig er et billede på mennesket. I det tredje vers fortsætter han derfor med at sige, at "vi er Guds hus og kirke nu, bygget af levende stene". Den rigtige og egentlige kirke er ikke et stenhus, men en bygning bestående af mennesker, som bekender troen på det, som vi er døbt til.

I vers 4 kan vi som "menneske-kirke" derfor holde gudstjeneste selv i den laveste hytte. Selv om vi er glade for kirkehusene af sten og synes, at de er som et hjem for os, er det afgørende ikke husene selv, men den tro, som husene er en ramme om (vers 5). I vers 6 nævner Grundtvig døbefonten og alteret som de synlige udtryk for det, som troen går ud på. De knyttes sammen af den tro, håb og kærlighed, som vi møder hos Jesus. Derfor er det afgørende ikke vores egen tro, men Jesu tro. Det er *hans* tro, der holder sammen på kirken som en åndelig bygning. Salmen slutter på den baggrund med en bøn om, at vi altid må forsamles i *hans* tro, når klokkerne kalder på os.

Selv mere end 200 år efter bombardementet af København kan vi stadig synge salmen

til trøst og opmuntring, når vi synes, at vi lever i en elendig tid, hvor kristendommen ikke længere spiller nogen rolle.

Jeg ved et lille Himmerig

Salmebogen nr. 325

Denne salme er skrevet af Grundtvig. Den handler om, hvad kirken er, når der holdes gudstjeneste i den.

Grundtvig bruger ordet "Himmerig", Når vi ellers taler om Himmerig eller Himlen, så tænker vi på et sted oven over os selv. Om det sted forestiller vi os, at det er Guds bolig i modsætning til Helvede, som er nedenunder os, og som er Djævelens bolig. Som mennesker lever vi altså et sted mellem Himmel og Helvede. Vi kan være tiltrukket eller fristet af begge dele, og derfor er det lidt usikkert at være menneske.

Men i denne salme og i mange andre salmer bruger Grundtvig ordet "Himmerig" på en særlig måde. Han skelner mellem "det store Himmerig", som er Guds bolig ovenover os selv, og så "det lille Himmerig", som er Guds bolig her, hvor vi er. For Gud har nemlig også indrettet sig en bolig midt i menneskes verden, og det er kirken, når der holdes gudstjeneste i den.

Uden gudstjenesten er kirken bare et hus, som i de fleste tilfælde er lidt forskelligt fra alle andre huse. Men når der holdes gudstjeneste i kirken, er kirken Guds hus som så ligger midt imellem alle vi andres huse.

Når Grundtvig derfor skriver, at han kender et "lille Himmerig, som er så let at finde", så tænker han på kirkehuset, som i mange landsbyer ligger på en lille bakketop og derfor er let at finde (vers 1). Dér forsamler kristne sig på "Herrens dag" (= søndagen) for at høre "Guds eget ord", som ikke lyder med bulder og brag og torden, men derimod kommer til os som en sagte lyd, hvori vi fornemmer Guds stemme (vers 2 og 3).

Ham, som englens sang om på marken uden for Betlehem, er selv til stede i kirken, hvorfor vi som en børneflokk selv synger højt af glæde. Det er vores store lyst at høre,

hvordan der i kirken tales "efter troen" (= i overensstemmelse med trosbekendelsen), når præsten som Guds tjener prædiker om "Herren" og i ord afmaler Jesus lyslevende (v. 4 og 5).

Det, som vi hører i kirken, er "himmelsk" at høre på, og det er "himmelsk" at tænke på, at han, som med sit eget liv "købte" os fri af det djævelske, stadig vil være samen med os, som er døbt (vers 6 og 7).

Og så kommer pointen i det sidste vers: I vort lille Himmerig (= kirken) beder vi om, at Guds ord vil "husvale" (= trøste) os, indtil vi klart i det store Himmerig kommer til at se, hvad Guds åndelige billedtale betyder.

Salmen synges på melodien til "Jeg ved et evigt Himmerig" (DDS 555).

Billedtale i Bellinge Kirke ved Odense

Den signede dag

Salmebogen nr. 402

I 1826 ville man i den danske kirke fejre 1000-året for kristendommens komme til Danmark. År 826 var nemlig det år, hvor munken Ansgar kom til Danmark og begyndte at prædike kristendom.

Grundtvig havde skrevet flere salmer til brug for tusindårsfejringen. En af dem var denne salme, som egentlig er en digtning af en gammel middelaldervise – en dagvise, som man kaldte den, fordi den begynder med morgen og ender med aften. Den omfavner så at sige hele dagen.

Salmen blev dog slet ikke sunget ved kirkefesten, hvilket skyldes, at Grundtvig i 1825 med en bog havde fornærmet professor H.N.

Clausen på det teologiske fakultet, som havde skrevet en bog om kristendommens historie. Grundtvig var dybt uenig i professorens synspunkter og skrev en "mod-bog", som blev forbudt, og Grundtvig måtte betale en bøde for sine fornærmelser, og så blev han i øvrigt sat under censur.

Det er mærkeligt at tænke på, at salmen "Den signede dag" begyndte sin tilværelse med at være forbudt. Senere er den nemlig blevet en højt elsket salme, som bliver sunget ved almindelige gudstjenester, begravelser, bryllupper og konfirmationer.

Solopgang over Kattegat

Salmen begynder i vers 1 med at beskrive en solopgang over havet "os alle til lyst og fromme". Det sidste ord betyder noget med "nytte og glæde". Verset slutter med et ønske om, at det må kendes på os, at vi er "lysets børn". Ligesom dagen kendes på, at solen er oppe, sådan bør det også kendes på os mennesker, at vi ikke tilhører natten, men dagen.

Vers 2 tager os med tilbage til nattemørket i Betlehem for næsten 2000 år siden, da Jesus blev født. Han var også et lys, der kom til verden. I det lys, som kom til verden med ham, skal hele jorden - "jordens bold" – lyse og gløde.

På den baggrund kan det i vers 3 siges, at vi mennesker ikke nok kan lovsynge og prise Gud for hans ufortjente godhed – hans "nåde". Om så hvert eneste blad på træerne i skoven blev til en tunge, ville de ikke kunne

prise Gud nok. Kristendommen betyder nemlig, at livets lys nu skinner evigt både for gamle og for unge.

Vers 4 forklarer os så, hvad livet er. Man kunne sige, at ligesom lyset er en undtagelse fra mørket (når lyset går ud, er der mørkt), således er livet en undtagelse fra døden (hvor der ikke er liv, hersker døden). Set på den måde har Gud givet os livet flere gange: 1) Da vi blev født og kom til verden. 2) Når vi står op om morgenen og går ud i lyset. 3) Da vi blev døbt og dermed fik del i den tro på Gud, som Jesus havde.

Det 5. vers handler om "vor højtidsdag". Grundtvig tænker måske på den pinsedag, hvor man i Danmark i 1826 fejrede kristendomsjubilæet. Han kan også tænke på søndagen, som er ugens særlige højtidsdag. Og han kan tænke på hver eneste dag, som i kristendommens lys er en højtidsdag. De tre muligheder udelukker i øvrigt ikke hinanden. Strømmen af dagens timer er ligesom vandet i en bæk, det løber gennem engen og forsvinder imellem lindetræerne.

I vers 6 og 7 tænker Grundtvig hele menneskelivet med. Det forløber ligesom dagen fra en livsmorgen til en livsaften. Når livet rinder ud, rejser vi til det fædreland, vi har hos Gud. Grundtvig bruger meget smukke ordbilleder: Ligesom vi i det almindelige liv har vort fædreland i Danmark, således har vi i troens liv vort fædreland hos Gud i Himlen, som Grundtvig forestiller sig som en borg, hvor vi i festsalene til evig tid skal tale med venner i lys.

Kan man tænke sig noget dejligere end dette at tale med venner i lys?

Sov sødt, barnlille

Salmebogen nr. 674

Grundtvig skrev denne salme i maj 1844 under en rejse rundt til nogle venner på Sjælland. På det tidspunkt var Grundtvig blevet grebet af en dyb depression, som gjorde, at han var ude af stand til at passe præsteembedet ved Vartov i København. På et eller andet tidspunkt under turen rundt på Sjæl-

land kommer han imidlertid i tanke om, at han er døbt, hvilket gav ham inspiration til at skrive denne salme, som han selv gav overskriften "Gudsbarnets Vuggesang".

I salmen spiller Fadervor og englene en større rolle. Allerede i vers 1 er englene på færd som et vagtkorps omkring det sovende barns seng. Vers 2 er skrevet med tanke på dåben, hvor præsten tegner korset for dåbsbarnets ansigt og bryst, men Grundtvig tænker sig, at det i virkeligheden er Gud selv, der med sine vældige fingre slår korsets tegn for barnet til beskyttelse mod djævelskab og til tegn på, at det har fået løfte om salighed. I forlængelse af tanken om dåben kommer af sig selv i vers 3 Fadervor, som er "Frelserens bøn", det vil sige den bøn, som Jesus selv har lært sine disciple. I det skjulte stiger bønnen til himmels, hvor den med en omfavelse bliver modtaget af englenes himmelske sangkor. I vers 4 løber alle englene straks hen til Gud med bønnen, som jo egentlig er et ord af hans egen søn: "På jordklimpens (menne-skets) tunge et ord af Gud Søn er blevet til bøn. Den bøn kan du da ikke sige nej til, Gud! Den lyder så dejlig dernede fra lavlandet (jorden)."

I Himlen er der også andre end engle. Der er nemlig alle de (fri)købte, det vil sige de døbte, som nu er døde og derfor er gået ind til den evige hvile. De bryder i vers 5 ud i sang med et halleluja, der er så smukt, at selv englene må tie og smile. Fra Himlen går det nu nedad igen til barnet i vuggen, som i søvne modtager de himmelske gaver, ligesom den manna, der som en himmelsk spise holdt israeliterne i live under vandringen i ørkenen (2. Mosebog 16).

I vers syv gentages ordene fra vers et til vuggebarnet, som nu kan sove i forvisningen om, at der ikke blot står engle på vagt, men at bønnen, som i vers fire kom fra jordklimpen, for Jesu skyld er blevet hørt og opfyldt af Gud i Himlen.

Grundtvig arbejdede på salmen i flere omgange, og den blev først udgivet på et ret sent tidspunkt efter begyndelsen på den i

1844, vist nok fordi Grundtvig selv mente, at den var for "privat". Salmen er nu en af de meget brugte salmer ikke blot i kirken, hvor den ofte anvendes i forbindelse med barndåb, men den bliver også – i det private – brugt af mange forældre som en godnat sang, når børnene lægges i seng.

Det dufter lysegrønt af græs

Salmebogen nr. 725

Denne sommersalme er på få år blevet en af de mest elskede salmer i salmebogen, hvilket ikke mindst skyldes den forførende svenske melodi.

Salmen blev i Danmark opdaget af salmedigteren biskop Johannes Johansen i Helsingør (1925-2012), som i flere omgange har arbejdet på at sætte danske ord på melodien.

Salmen begynder med at beskrive de sansendtryk, der i naturen hører sommertiden til. Det er duften er nyslået græs, fornemmelsen af den lune sommervind, der kærtegner landskabet, og solen, som varmer og lyser og dermed forkynder, at sommeren er på vej.

Man skal lægge mærke til fuglesangen, som Johannes Johansen ligesom andre digtere hører som en lovprisning. Det samme gælder blomsterne, som med al deres farvepragt leder tanker hen på, at der må være en skaber, som er årsag til al denne herlighed, som vi hører og ser og fornemmer med alle vore sanser. Men vi ved også, at det alt sammen er foreløbigt. Sommerens blomsterflor forsvinder og dør.

Alligevel er alt det liv, der er om sommeren, et vidnesbyrd om Gud, som har magt til at gøre alting nyt i naturen og dermed også magt til at forny det liv, som vi selv lever. Denne fornyelse finder sted, når vi hører og tror det, der forkyndes for os som Guds ord i evangeliet om Jesus Kristus, som gør det klart for os, at Gud er kærlighed.

Derfor samles hyldesten til sommeren og taknemmeligheden for vort eget liv i en bøn om, at det Guds ord, som gør alting nyt, også vil forny sommeren ved at åbne udsigten til en evig sommer til afløsning for den midlerti-

dige sommer, vi nu oplever, når vi iagttager livet i naturen og det liv, som vi selv lever.

I østen stiger solen op

Salmebogen nr. 749

Morgensalmen er skrevet af B.S. Ingemann. Den er en blandt syv morgensalmer, som han har skrevet til hver af ugens dage. "I østen stiger solen op", som er tilegnet onsdagen, er den mest berømte og kendte. Vist nok alle danskere kender den og holder af den.

Som man kan se af salmens tekst, spiller "østen" en stor rolle i salmen. Ingemann var meget fascineret af "østen", dels fordi man i gamle dage havde den forestilling, at Paradisets Have, som også hedder Edens Have, var grundlagt i øst. Paradiset er "lyset hjem",

Morgensolen og Betlehemsstjernen

hvor solen kommer fra. Ja, ikke blot solen kommer derfra, men også stjernen over Betlehem har sin oprindelse i øst. Betlehemsstjernen, som bringer bud om Jesu fødsel, er selv en sol, der bringer livet med sig fra Gud og til os. Set fra den synsvinkel er Ingemanns morgensalme også en julesalme, fordi den ikke blot handler om det naturlige sollys, men

også om det åndelige lys, der kom til verden med Jesu fødsel i Betlehem.

Se, nu stiger solen af havets skød

Salmebogen nr. 754

Jakob Knudsen's salme er naturligvis en morgensalme, fordi de handler om solopgangen, sådan som den tager sig ud ved Kattegat. Den handler om, hvordan lyset overvinder mørket. Men i en overført betydning handler den også om, hvordan livet overvinder døden. Derfor synes jeg, at den også er en påskesalme. Det er en salme, der handler om, at lyset og livet bryder igennem trods "synd og død", trods "mørkhed og sjælevé".

Jakob Knudsen havde mange vanskeligheder i sit liv. Blandt andet blev han skilt i 1893 to år efter, at han skrev morgensalmen. Hvis præster blev skilt, gav det dengang anledning til en del forargelse, og det blev ikke bedre af, at han giftede sig igen i 1896. Det medførte, at han måtte forlade sit embede som præst i Mellerup ved Randers Fjord.

Jeg forestiller mig, at Jakob Knudsen efter en søvnløs nat med mange spekulationer tidligt om morgenen er stået op og er gået op på bakken bag ved Mellerup. Derfra kunne han ude mod øst se Kattegat, hvor solen var ved at stå op. Ude på fjorden lå der en båd, hvorfra en fisker var ved at rygte sine garn.

Bundgarnsfisker på fjorden

Langsomt trækker han båden fremad ved hjælp af bundbarnet, som han undervejs haler op af vandet og river fiskene ud af. Som

havet bærer båden, og båden bærer fiskeren, sådan føler Jakob Knudsen sig som et kristent menneske båret og skærmet af Guds vældige hånd, som river ham ud af det dødens garn, som han i nattens løb har følt sig fanget i.

I den erkendelse fryder den ny dag – trods alt. I erfaringen af Guds omsorg kan han trygt sige: din vilje ske! Og han kan kalde dagen ved de smukkeste navne, han kender: Moder, søster, elskte: min kærlighed!

Nattemørket kommer igen, og der er stadig synd og død. Men det er overvundet. Derfor kan han synge: "Lad mig nu kun drage ad natmørkt hav." Solopgangen har som et billede på påsken og opstandelsen gjort en forskel!

Salmen har to melodier. Oluf Rings melodi fra 1915 er mest brugt.

Morgenstund har guld i mund

Salmebogen nr. 752

Det er, så vidt jeg ved, den eneste morgensalme Grundtvig har skrevet. Han var vist nok ikke noget morgenmenneske. I lange perioder af sit liv gik han slet ikke i seng, men satte sig til at sove i en stol, og når han vågnede op, arbejde han videre med det, han var i gang med. Så hvorfor skulle han skrive en morgensalme? Faktisk har Grundtvig skrevet salmen for at forbedre en salme, som B.S. Ingemann nogle år tidligere havde skrevet med de samme begyndelsesord.

At morgenen har guld i mund er et ret indlysende billede, hvis man har oplevet en smuk solopgang. I øvrigt hedder morgenrøde på latin aurora = det, som er af guld.

Vers 1 takker vi for natten, det vil sige, fordi vi har kunnet sove "i Jesu navn" nemlig når vi har bedt aftenbøn. I Vers 5 beder vi om, at vi i det små må skinne ligesom solen, der om morgenen står op, og om aftenen går ned, når den har gjort sin gerning. Hvis vi på samme måde kan lyse op og gøre gavn i det liv, vi lever, er vores lykke gjort – "da randt for os guldterning". Dette udtryk hentyder til den forestilling, at skæbnens gudinde Fortuna kaster terninger for at bestemme et menne-

skes skæbne. Guldterningen er den terning, der giver lykke.

Salmen kan synges på to melodier. Jeg foretrækker Thomas Laubs melodi fra 1916.

Du som har tændt millioner af stjerner

Salmebogen nr. 787

Denne aftensalme er i 1981-82 skrevet af biskop Johannes Johansen. Den har siden opnået en vældig popularitet, hvilket sikkert også skyldes den meget iørefaldende melodi, som Erik Sommer har udstyret den med.

Forståelsesmæssigt byder salmen ikke på store vanskeligheder.

Salmen henvender sig til Gud, som har skabt hele universet, himlen og jorden. På den baggrund bliver salmen til en tak for dagen, som er en gave, og til en bøn om tilgivelse for det forkerte, vi fik gjort i løbet af dagen (vers 2).

Den bliver til en tak for de glæder, som har fyldt vort liv, og derfor også til en bøn om selv at kunne være til gavn og glæde (vers 3).

Og endelig bliver salmen til en tak for de medmennesker, som har hjulpet os i livet, men samtidig også til en bøn om, at vi selv må kunne være medmennesker for dem, der har brug for os (vers 4).

Det sidste vers er ligesom det første vers henvendt til Gud som er Skaberen, men samtidig til den Gud, vi kalder vor Far i tillid til, at han som har oplyst nattehimlen med stjerner, også vil lyse op i det mørke, der kommer fra os selv.

Millioner af stjerner